

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
JULIANE KOKOTT
esitatud 25. veebruaril 2016¹

Kohtuasi C-559/14

Rudolfs Meroni

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Augstākās tiesas Senāts (kõrgeima kohtu senat, Läti))

Eelotsusetaotlus — Õigusalane koostöö tsiviilasjades — Määrus (EÜ) nr 44/2001 — Artikli 34 punkt 1 — Ajutiste meetmete ja hagi tagamise meetmete tunnustamisest ja täidetavaks tunnustamisest keeldumise alused — Avalik kord (ordre public)

I. Sissejuhatus

1. Pärast kohtuasja *West Tankers*², mille keskmes oli *antisuit injunction* (hagi esitamise keeld), on Euroopa Kohtul käesolevas kohtuasjas uuesti tegemist anglo-ameerika õigussüsteemi menetlusliku erisusega.

2. Seekord on kõne all nn *freezing injunction*³. See on esialgse õiguskaitse korras kohtu poolt tehtav vara arestimise määrus, mille eesmärk on vältida, et võlgniku vara võõrandamise tõttu muutub see vara hiljem võlausaldajale kättesaamatuks.

3. Ent käesoleval juhul ei ole vara arestimine suunatud ainult põhimenetluse kostjate vastu. Vara arestimise määrus puudutab pigem ka kostjate varaga tihedalt seotud kolmandaid isikuid. Eelotsusetaotluse esitanud kohus, kes peab tegema otsuse vara arestimise määruse täidetavaks tunnustamise kohta Läti Vabariigis, peab seda problemaatiliseks avaliku korra (*ordre public*) seisukohast.

4. Käesolev kohtuasi annab Euroopa Kohtule seega veel ühe võimaluse täpsustada määruse (EÜ) nr 44/2001⁴ raames õiguspõhiseid „avalik kord“. Seejuures on asja keskmes küsimus, kas ja mil määral tuleb täidetavaks tunnustamisest keeldumise alusena arvesse võtta puutumust kolmandate isikute õigustega.

1 — Algkeel: saksa.

2 — Kohtuotsus *Allianz* (C-185/07, EU:C:2009:69).

3 — Varem ka *Mareva injunction*; vt selle kohta juba kohtuotsus *Gambazzi* (C-394/07, EU:C:2009:219, punkt 11).

4 — Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrus kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42, käesolevas asjas kohaldatavas redaktsioonis, viimati muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2008. aasta määrusega (EÜ) nr 1103/2008 (ELT L 304, lk 80)).

II. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

5. Käesoleva kohtuasja liidu õiguse kohane raamistik tuleneb määrusest nr 44/2001.

6. Selle määruse põhjendus 18 on sõnastatud järgmiselt:

„Kaitseõiguse austamine tähendab [...], et kostjal peab olema võimalus esitada võistleva menetluse raames apellatsioonkaebus [otsuse] täidetavaks kuulutamise vastu, kui tema arvates on olemas mõni põhjus täitmata jätmiseks. [...]“

7. Nimetatud määruse artiklis 32 on mõiste „otsus“⁵ määratletud järgmiselt:

„Käesoleva määruse kohaldamisel on otsus igasugune liikmesriigi kohtu lahend, sealhulgas dekreet, määrus, resolutsioon või täitemäärus, samuti kohtuametniku otsus kohtukulude kohta.“

8. Määruse nr 44/2001 artikli 34 punkti 1 kohaselt „[o]tsust ei tunnustata [...], kui tunnustamine oleks selgelt vastuolus selle liikmesriigi avaliku korraga, kus tunnustamist taotletakse“. Sama kehtib nimetatud määruse artikli 34 punkti 2 kohaselt, „kui otsus on tehtud tagaselja ning kostjale ei olnud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti või võrdväärset dokumenti kätte toimetatud piisavalt aegsasti, et ta oleks saanud end kaitsta, välja arvatud juhul, kui kostja ei alatanud otsuse vaidlustamise menetlust siis, kui tal oli selleks võimalus“.

9. Määruse nr 44/2001 artikli 38 lõige 1 sätestab:

„Liikmesriigis tehtud ning selles riigis täitmisele pööratavat otsust täidetakse teises liikmesriigis, kui see on mõne huvitatud isiku taotlusel seal täidetavaks kuulutatud.“

10. Määruse nr 44/2001 artikkel 41 on sõnastatud järgmiselt:

„Kohtuotsus kuulutatakse täitmisele pööratavaks kohe pärast artiklis 53 nimetatud vorminõuete^[6] täitmist ilma artiklite 34 ja 35 kohase kontrollimiseta. Poolele, kelle vastu täitmist taotletakse, ei ole menetluse selles staadiumis õigust teha taotluse kohta mingeid esildisi.“

11. Määruse nr 44/2001 artikli 42 lõige 2 sätestab, et „[t]äitmismäärus toimetatakse poolele, kelle vastu täitmist taotletakse, koos kohtuotsusega, kui seda kõnealusele poolele pole juba kätte toimetatud“.

12. Määruse nr 44/2001 artikkel 43 näeb ette, et „[k]umbki pool võib täitmismääruse taotluse kohta tehtud otsuse edasi kaevata“.

13. Määruse nr 44/2001 artikli 45 lõike 1 esimese lause kohaselt keeldub „[k]ohus, kellele esitatakse artikli 43 [...] alusel apellatsioonkaebus, [...] kohtuotsuse täidetavaks kuulutamisest või tühistab selle ainult artiklites 34 ja 35 sätestatud põhjustel“.

5 — See määratlus vastab üldjoontes 27. septembri 1968. aasta tsiviil- ja kaubandusasjade kohtualluvuse ning neid käsitlevate kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise konventsiooni (EÜT 1972, L 299, lk 32) artiklis 25 sisalduvale määratlusele.

6 — Muu hulgas tuleb esitada täitmisele pööratava kohtuotsuse koopia.

B. Läti õigus

14. Läti Vabariigi põhiseaduse (Latvijas Republikas Satversme; edaspidi „põhiseadus“) artikli 92 kohaselt peab igaüks saama kaitsta oma õigusi ja õigustatud huvisid erapooletus kohtus.

15. Põhiseaduse artikkel 105 näeb ette, et õigust omandile tohib piirata ainult seaduse alusel.

III. Põhikohtuasja asjaolud ja eelotsuse küsimused

16. Eelotsusetaotluse aluseks on kohtuvaidlus Ühendkuningriigi High Court of Justice (England & Wales), Queen’s Bench Division’i (Commercial Court) (kõrgem kohus (Inglismaa ja Wales), kuningliku kohtu osakond (kaubanduskohus)) 2013. aastal tehtud vara arestimise määruse täidetavaks tunnistamise üle Läti Vabariigis.

17. Vara arestimise määrusega on muu hulgas A. L-il keelatud käsutada talle otseselt või kaudselt kuuluvat vara. Keeld hõlmab tema osalust Läti äriühingus VB. A. L-il on selles äriühingus otsene osalus ainult ühe aktsiaga. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul on ta lisaks sellele aga ka vähemalt veel ühe VB-s olulist osalust omava äriühingu (edaspidi „Y“) aktsiate „tegelik tulusaaja“⁷.

18. R. Meroni kuulub Y juhatusse. Läti Vabariigi riigiprokuratuuri (Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūra) poolt 2007. aastal taotletud arestimise tõttu tegutseb ta lisaks volitatud isikuna⁸ seoses Y osalustega, mille tegelik tulusaaja on A. L.

19. Kõnealust vara arestimise määrust kohaldatakse selle punkti 6 kohaselt „kõikide [VB] huvide suhtes olenemata sellest, kas need on [A. L-i enda] nimel või mitte“. Määruse võib Inglise õiguse kohaselt edasi kaevata. Ka Inglise menetluses mitteosalenud isikud, kellele vara arestimise määrus on kätte toimetatud, võivad taotleda selle muutmist või tühistamist⁹, kuid peavad muus osas määrust alates selle teatavakstegemisest täitma.¹⁰ Väljaspool Inglismaad ja Walesi asuva vara puhul ei takista määrus siiski sellistel kolmandatel isikutel jätkata lepinguliste või muud liiki kohustuste ning riigi tasandil tehtud otsuste täitmist.¹¹ Punkti 22 („Pooled, kellele tuleb käesolev määrus kätte toimetada“) kohaselt tuleb vara arestimise määrus lisaks kostjatele kätte toimetada ka „punktis 7 loetletud [...] äriühingutele“, sealhulgas VB-le. Eelneva kättetoimetamiseta on „välismaal täitmine“ aga võimalik ainult „tingimusel et see on asjassepuutuvate õiguskordade kohaselt lubatud“¹².

20. Äriühingud VB ja Y ei osalenud High Court of Justice’i (kõrgem kohus) menetluses, mille raames tehti A. L-i vara arestimise määrus. Eelotsusetaotluse esitanud kohtule teadaolevalt ei ole määrust neile kätte toimetatud.¹³ Lisaks ei nähtu eelotsusetaotlusest selgelt, kas A. L. kuulati enne Inglise kohtu otsust ära. Eelnevale ärakuulamisele viitab siiski see, et vara arestimise määrus „on tehtud ilma, et see piiraks [A. L-i] argumente, mille kohaselt ei ole tal mingit otsest või kaudset osalust üheski [kõnealustest] varadest“¹⁴.

7 — Eelotsusetaotluse esitanud kohus ei täpsusta, mida tuleb „tegeliku tulusaaja“ õigusliku seisundi all mõista ja kas sellega peetakse silmas teatavat usaldussuhet või ainult tegelikku võimalust avaldada omanikulaadset mõju.

8 — Eelotsusetaotluse punktis 3 on tema kohta öeldud „kriminaalmenetluses arestitud [A. L-i] vara valdaja“ ja Ühendkuningriigi kirjalike seisukohtade punktis 9 „bailee of property of [A. L.]“.

9 — Vt vara arestimise määrus, punkt 13.

10 — Vt vara arestimise määrus, punkt 15 jaotises „Muud menetlusosalised kui hagejad ja kostjad“. Rikkumise korral ähvardavad „kohtu korralduse rikkumise“ (*contempt of court*) eest karmid karistused.

11 — Vt vara arestimise määrus, punkt 20.

12 — Vt vara arestimise määrus, punkt 21.

13 — Vt eelotsusetaotlus, punkt 10.2.5.

14 — Vt vara arestimise määrus, punkt 1.

21. Esimese astme kohus tunnistas vara arestimise määruse 2013. aastal Läti Vabariigis A. L-i suhtes täidetavaks ja täitmismäärus jäeti apellatsioonimenetluses muutmata osas, milles see keelas A. L-il talle otseselt või kaudselt kuuluvaid VB aktsiad käsutada, nende väärtust vähendada või volitada kolmandaid isikuid neid toiminguid tegema.

22. R. Meroni apellatsioonkaebus, mille menetlemine on eelotsusetaotluse esitanud kohtus praegu pooleli, on esitatud kõnealuse Läti täitmismääruse peale. Vara arestimise määrus takistab äriühingul Y kasutada oma hääleõigust VB suhtes. Sellega riivatakse põhiõigustega kaitstud õigust omandile, eriti kuna äriühingut ei kuulatud Inglise menetluses ära. See rikub õiglase kohtumenetluse põhimõtet.

23. Neid asjaolusid arvesse võttes otsustas eelotsusetaotluse esitanud kohus menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

1. Kas määruse nr 44/2001 artikli 34 punkti 1 tuleb tõlgendada nii, et selliste isikute õiguste rikkumine välisriigi kohtulahendi tunnustamise menetluses, kes ei ole selle menetlusega seotud, võib olla aluseks määruse nr 44/2001 artikli 34 punktis 1 ette nähtud avaliku korra tingimuse kohaldamisele ja välisriigi kohtulahendi tunnustamata jätmisele selles osas, milles see puudutab isikuid, kes ei olnud põhimenetlusega seotud?
2. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, siis kas harta artiklit 47 tuleb tõlgendada nii, et selles sätestatud õiglase kohtumenetluse põhimõte lubab, et täitmise tagamise abinõusid puudutavas menetluses piiratakse sellise isiku varalisi õigusi, kes ei olnud menetlusega seotud, kui on ette nähtud, et igal isikul, keda täitmise tagamise abinõusid käsitlev kohtulahend puudutab, on õigus nõuda kohtult igal ajal kohtulahendi muutmist või tühistamist, ning kohtulahendi huvitatud isikutele kättetoimetamine on hagejate ülesanne?

IV. Õiguslik hinnang

A. Sissejuhatav märkus

24. Euroopa Kohtu ja eelotsusetaotluse esitanud kohtu vahelise pädevuse jaotuse kohaselt ei kuulu riigisisised menetlustoimingud Euroopa Kohtu pädevusse ja enda eelotsuse küsimuste asjakohasuse hindamine on põhimõtteliselt liikmesriigi kohtu ülesanne. Käesoleva kohtuasja mõistmiseks tasub siiski märkida kaht menetluslikku erisust, kuna need võivad olla olulised eelotsuse küsimuste asjakohasuse seisukohast.

25. Esiteks osales R. Meroni eelotsusetaotluse esitanud kohtu kirjeldatud asjaolude kohaselt Läti menetluses ilmselt enda nimel. Näib, et kõnealune vara arestimise määrus ei mõjuta R. Meroni enda algseid varalisi õigusi, vaid eeskätt A. L-i õigusi, kelle vara ta haldab. Kuna „[A. L-i] kui tegeliku tulusaaja õigused [...] [on] kantud üle“¹⁵ R. Meronile, tuleb ka tema puhul lähtuda eelotsuse küsimuste asjakohasusest.

26. Teiseks ei nähtu eelotsusetaotlusest üheti mõistetavalt, millal täpselt kõnealune vara arestimise määrus A. L-ile või R. Meronile kätte toimetati. Euroopa Kohtule esitatud teave osutab siiski, et selline kättetoimetamine, millest sõltub määruse kehtivus, on igal juhul toimunud. Esiteks on vara arestimise määruse kostjatele kättetoimetamine ette nähtud juba selle määruse punktis 22. Teiseks on Läti Vabariigi esimese astme kohus juba teinud vara arestimise määruse täidetavaks tunnustamise otsuse ja hiljemalt selles menetlusstaadiumis pidi määruse nr 44/2001 artikli 42 lõike 2 kohaselt toimuma määruse kättetoimetamine A. L-ile, kelle vara R. Meroni volitatud isikuna valdab. Seetõttu ei saa eelotsuse küsimusi seoses R. Meroniga lugeda ka selles osas asjakohatuks või koguni hüpoteetiliseks.

15 — Vt selle kohta eelotsusetaotlus, punktid 3 ja 8.

B. Eelotsuse küsimused

27. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu esimene küsimus puudutab määruse nr 44/2001 artikli 34 punkti 1 tõlgendamist ja teine küsimus, mis on esitatud juhuks, kui esimesele küsimusele vastatakse jaatavalt, põhiõiguste harta artiklit 47.

28. Mõlemat küsimust saab siiski hinnata koos, kuna põhiõiguste rikkumine harta tähenduses kujutab endast vastuolu avaliku korraga määruse nr 44/2001 artikli 34 punkti 1 tähenduses.¹⁶

29. Oma eelotsuse küsimustega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus seega sisuliselt teada, kas vara arestimise määrus, mille on esialgse õiguskaitse meetmena teinud liikmesriigi kohus, ilma et eelnevalt oleks ära kuulatud kõiki isikuid, kelle õigusi võib vara arestimine puudutada, võib olla vastuolus täitmisele pööramise taotluse saanud riigi avaliku korraga või rikkuda põhiõiguste harta artiklit 47, kui igal isikul, keda otsus puudutab, on õigus päritoluriigi kohtult igal ajal nõuda kohtulahendi muutmist või tühistamist.

30. Kõigepealt tuleb siiski kontrollida, kas kõnealune vara arestimise määrus on üldse „otsus“ määruse nr 44/2001 artikli 32 tähenduses¹⁷, kuna ainult sel juhul hinnatakse esialgse õiguskaitse meetmeks oleva vara arestimise määruse tunnustamist ja täidetavaks tunnistamist kõnealuse määruse kohaselt.

31. Kohtuotsuses Denilauer¹⁸, mille tegemisel võeti arvesse konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades, tõlgendas Euroopa Kohus otsuse mõistet hoolimata selle laiast määratlusest esialgse õiguskaitse meetmete puhul kitsalt ja leidis, et Prantsuse ennetava arestimise määrus ei ole Saksamaal täitmisele pööratav, kuna Prantsuse otsus oli tehtud *nii* Saksa võlgnikku ära kuulamata *kui ka* täitmisele pööratavana eelneva kättetoimetamiseta.¹⁹ Nimetatud tõlgenduse kohaldamisel käesolevale asjale ei teki aga selles suhtes mingeid kahtlusi. Seda seetõttu, et nagu eespool märgitud, on vara arestimise määrus A. L-ile või tema volitatud isikule kindlasti kätte toimetatud ning Inglise menetluses võis toimuda ka eelnev ärakuulamine. Järelikult on kõnealune vara arestimise määrus „otsus“ isegi kohtuotsuse Denilauer rangetest hindamiskriteeriumidest lähtudes. Kas määruse nr 44/2001 kriteeriumide kohaselt peab mõiste „otsus“ vastama vähem rangetele nõuetele kui kohtuotsuse Denilauer aluseks olnud konventsiooni kohaselt, võib seetõttu jääda lahtiseks. Terviklikkuse huvides tuleb siiski märkida, et määruse nr 44/2001 kontekst räägib nii mõndagi tunnustamist toetava lähenemisviisi kasuks.²⁰ Nimelt kui konventsiooni kohaselt tuleb tunnustamisest veel üldiselt keelduda, kui kostjale ei ole menetluse algatamist käsitlevat dokumenti nõuetekohaselt või õigel ajal kätte toimetatud, ei anna kättetoimetamata jätmine määruse nr 44/2001 kohaselt enam keeldumiseks alust, kui asjaomane isik ei kaeba otsust päritoluriigis edasi, kuigi tal on selleks võimalus.²¹ Esialgse õiguskaitse meetmetele ülekantuna tähendab see, et kui päritoluriigis (nagu käesolevas menetluses) on täitmisele pööratavat meedet võimalik edasi kaevata, oleks loogiline käsitada seda määruse nr 44/2001 kohaselt juba siis tunnustamiskõlblikuna, juhul kui kostja ei kaeba seda seal edasi, kuigi tal on selleks võimalus.

16 — Vt selle kohta kohtuotsused Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, punktid 38 ja 39) ning Gambazzi (C-394/07, EU:C:2009:219, punkt 28) ning minu ettepanek, kohtuasi flyLAL-Lithuanian Airlines (C-302/13, EU:C:2014:2046, punkt 74).

17 — Vt varasema õigusliku olukorra ning tsiviil- ja kaubandusajades kohtualluvuse ning neid käsitlevate kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise konventsiooni artikli 25 kohta minu ettepanek, kohtuasi Gambazzi (C-394/07, EU:C:2008:748, punktid 20–30).

18 — Kohtuotsus Denilauer (125/79, EU:C:1980:130, punktid 2, 7, 8, 17 ja 18).

19 — Tasub märkida, et kohtuotsuse saksakeelse (menetluskeelena tegelikult olulise) versiooni punktid 17 ja 18 erinevad prantsuskeelsest tekstist, kuna viimases lähtutakse sellest, et otsuse tingimused ei ole täidetud kohtukutse ja kättetoimetamise *kumulatiivse* puudumise korral (sellised on ka põhikohtuasja asjaolud), samal ajal kui kohtuotsuse saksakeelset versiooni tuleb tõlgendada nii, et otsusega ei ole tegemist juba juhul, kui puudub kohtukutse *või* kättetoimetamine. Bundesgerichtshofi (Saksamaa kõrgeim üldkohus) konservatiivne praktika (vt nt 21. detsembri 2006. aasta määrus, nr IX ZB 150/05, avaldatud muu hulgas *RIW* 2007, lk 217), mille kohaselt peab välismaise esialgse õiguskaitse meetme Saksamaal tunnustamiseks olema päritoluriigis toimunud võistlev kohtumenetlus, põhineb tõenäoliselt muu hulgas ka sellel keelelisel lahknevusel.

20 — Vt selle kohta Leible, S., Rauscher, T., „*EuZPR/EuIPR, Brussel I-VO*“, 3. Aufl. 2011, artikkel 32, punkt 12a.

21 — Vt selle kohta kohtuotsus ASML (C-283/05, EU:C:2006:787, punktid 18–21).

32. Kuna sellise vara arestimise määruse, nagu on kõne all põhikohtuasjas, võib seega määruse nr 44/2001 kohaselt põhimõtteliselt täidetavaks tunnistada, tuleb järgnevalt selgitada, kas käesoleval juhul takistavad täidetavaks tunnistamist avaliku korraga seotud kaalutlused.

1. Avaliku korra tingimus Euroopa Kohtu praktikas

33. Euroopa Kohus on tõlgendanud avalikul korral põhinevaid tunnustamisest ja täidetavaks tunnistamisest keeldumise aluseid kitsalt.²² Sellekohast kohtupraktikat olen käsitlenud juba mujal²³ ja korduste vältimiseks esitan järgnevalt ainult oluliste aspektide kokkuvõtte.

a) Üldpõhimõtted

34. Liikmesriigid võivad põhimõtteliselt ise kindlaks määrata, millistele nõuetele peab mõiste „avalik kord“ nende riigisiseste veendumuste kohaselt vastama. Euroopa Kohus valvab siiski piire, mille raames võib liikmesriigi kohus sellele mõistele tugineda.²⁴

35. Kohtulahendi tunnustamisest ei tohi keelduda üksnes seetõttu, et päritoluriigi kohtu kohaldatud õigusnormid erinevad neist, mida tunnustava riigi kohus oleks ise kohtuvaidlust lahendades kohaldanud.²⁵ Määruse nr 44/2001 artikli 34 punktis 1 osutatud avaliku korra tingimusele tuginemine on lubatud üksnes juhul, kui teises liikmesriigis tehtud otsuse tunnustamine kahjustaks lubamatult täitmisele pööramise taotluse saanud riigi õiguskorda, riivates mõnda aluspõhimõtet. Et mitte eirata määruse nr 44/2001 artiklis 36 ja artikli 45 lõikes 2 sätestatud teises liikmesriigis langetatud otsuste sisu kontrollimise keeldu, peaks tegemist olema asjaomasel õiguskorras ülioluliseks peetava õigusnormi või selles õiguskorras tunnustatud põhiõiguse ilmse rikkumisega.²⁶

b) Avalik kord ja menetluslikud tagatised

36. Euroopa Kohus kinnitas seda lähenemisviisi uuesti 16. juulil 2015 kohtuotsuses Diageo Brands²⁷ ja käsitles lisaks küsimust, mil määral annab asjaolu, et liikmesriigi kohtu otsus rikub ilmselgelt liidu õigust ja on tehtud menetluslike tagatise eirates, määruse nr 44/2001 artikli 34 punkti 1 kohaselt alust tunnustamisest keelduda.

37. Euroopa Kohus otsustas selle kohta, et liidu õiguse rikkumise korral võib avaliku korra tingimusele tugineda üksnes juhul, kui õigusnormi rikkumine tähendaks, et asjaomase otsuse tunnustamine täitmisele pööramise taotluse saanud riigis tooks kaasa liidu õiguskorras ja seega täitmisele pööramise taotluse saanud riigi õiguskorras üliolulise õigusnormi ilmse rikkumise.²⁸ Menetluslike tagatiste rikkumise kohta märkis Euroopa Kohus veel, et asjaosalised peavad enne täidetavaks tunnistamist „kasutama [täitmisele pööratava otsuse päritoluliikmesriigis] kõiki olemasolevaid õiguskaitsevahendeid, et takistada [täitmisele pööramise taotluse saanud riigis] avaliku korra rikkumist juba algetapis, välja

22 — Vt selle kohta kohtuotsused Hoffmann (145/86, EU:C:1988:61, punkt 21), Hendrikman ja Feyen (C-78/95, EU:C:1996:380, punkt 23), Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, punkt 21), Renault (C-38/98, EU:C:2000:225, punkt 26), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, punkt 55) ja Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, punkt 49).

23 — Kohtujuristi ettepanek, kohtuasi flyLAL-Lithuanian Airlines (C-302/13, EU:C:2014:2046, punkt 71 jj).

24 — Vt kohtuotsused Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, punkt 23), Renault (C-38/98, EU:C:2000:225, punkt 28), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, punkt 57), Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, punkt 49) ja flyLAL-Lithuanian Airlines (C-302/13, EU:C:2014:2319, punkt 47).

25 — Vt kohtuotsused Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, punkt 36), Renault (C-38/98, EU:C:2000:225, punkt 29), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, punkt 58), Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, punkt 50) ja flyLAL-Lithuanian Airlines (C-302/13, EU:C:2014:2319, punkt 48).

26 — Vt kohtuotsused Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, punkt 37), Renault (C-38/98, EU:C:2000:225, punkt 29), Gambazzi (C-394/07, EU:C:2009:219, punkt 27), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, punkt 59), Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, punkt 51) ja flyLAL-Lithuanian Airlines (C-302/13, EU:C:2014:2319, punkt 49).

27 — Kohtuotsus Diageo Brands (C-681/13, EU:C:2015:471).

28 — Kohtuotsus Diageo Brands (C-681/13, EU:C:2015:471, punkt 50).

arvatud erandlike asjaolude korral, kui päritoluliikmesriigis on liiga raske või võimatu õiguskaitsevahendeid kasutada²⁹. Sel viisil pani Euroopa Kohus isikutele, keda ähvardab täitmine, kooskõlas määruse nr 44/2001 artikli 34 punktiga 2 raske koorma: võlgnik ei tohi tegevusetult oodata ja loota, et ta saab vajaduse korral tugineda menetlusnormide rikkumisele päritoluriigis alles täidetavaks tunnistamise menetluses esitatud apellatsioonkaebuses. Pigem peab ta olema kõnealuselt otsusest teada saades aktiivne ja selle talle kättesaadavaid õiguskaitsevahendeid kasutades päritoluliikmesriigis vaidlustama.³⁰

38. Kohtuotsus Diageo Brands järgis selles osas sama liini nagu Euroopa Inimõiguste Kohtu (edaspidi „EIK“) 25. veebruari 2014. aasta otsus³¹, mis oli huvitaval kombel samuti seotud Lätiga nagu käesolevgi juhtum.

39. Viidatud kohtuasjas hindas EIK, arvestades Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni (edaspidi „EIÕK“) artiklit 6³² ja õigust õiglasele kohtumenetlusele, kas Küprosel menetluse algatamisel esinenud puudusi saab kasutada tagaseljaotsuse Lätis täidetavaks tunnistamisest keeldumisenä alusena. Määruse nr 44/2001 artikli 34 punkt 2 eitab sellist täitmisele pööramise takistust, kui kostja – nagu EIK käsitletud asjas – ei ole algatanud asjaomase otsuse „vaidlustamise menetlust siis, kui tal oli selleks võimalus“. EIK leiab, et arvestades ka EIÕK-d, on see väljaspool kahtlust, kuid rõhutab siiski, et talle kaebuse esitanud kostja oli investeerimisenõustaja, seega äris kogenud. Kuigi täitmisele pööratav otsus ei sisaldanud õiguskaitsevahendeid käsitlevat teavet, oleks tal pärast täitmisele pööratavast otsusest teadaasaamist olnud võimalik hankida Küprosel kättesaadavate õiguskaitsevahendite kohta mõistlikul viisil teavet ja pöörduda seal kohtusse. Ta ei esitanud tõendeid võimalike õiguskaitsevahendite puudumise või ebatõhususe kohta.

40. Selles asjas ei ole viimane sõna siiski öeldud, kuna pärast 25. veebruari 2014. aasta kohtuotsust edastati see kohtuasi EIK suurkojale, mis ei ole veel otsust teinud. Hetkel tuleb aga juba tehtud kohtuotsuse alusel lähtuda sellest, et äris kogenud võlgnikul on oma materiaal- ja menetlusõiguslike õiguste kaitsmisel oluline osaluskohustus ning kui ta seda ei täida, jääb EIÕK artiklile 6 tuginemine tulemusetuks.

2. Kohtupraktikast tulenevate põhimõtete kohaldamine käesolevas asjas

41. Lisaks esmalt käsitletavale küsimusele, kas käesoleval juhul saab kohtupraktikat arvestades lähtuda vastuolust avaliku korraga, tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtule tarviliku vastuse andmiseks kontrollida ka seda, kes saab täidetavaks tunnistamist puudutavas vaidluses tugineda väidetavale vastuolule avaliku korraga ja kas selliste argumentide puhul saab tugineda ka kolmandate isikute väidetavatele õigustele.

a) Vastuolu avaliku korraga põhikohtuasjas

42. Põhikohtuasjas väidab hageja, et täidetavaks tunnistamisega rikutakse „kolmandate isikute omandiõigust“³³. Mõistega „kolmas isik“ peab ta eelkõige silmas äriühingut Y, kuna A. L-il on selles äriühingus, mille õigusi vara arestimise määrus puudutab, „vaid majanduslikud huvid“³⁴ ja ta ei ole tegelik aktsionär.

29 — Kohtuotsus Diageo Brands (C-681/13, EU:C:2015:471, punkt 64).

30 — Vt selle kohta kohtuotsus Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, punkt 80).

31 — EIK, otsus Avotiņš vs. Lāti (ECLI:CE:ECHR:2014:0225JUD001750207, eelkõige punkt 51 jj).

32 — See säte vastab põhiõiguste harta artiklile 47. Arvestades harta artikli 52 lõiget 3, pakub EIÕK artikli 6 tõlgendus huvi harta artikli 47 tõlgendamisel; vt selle kohta minu ettepanek, kohtuasi Schindler Holding jt vs. komisjon (C-501/11 P, EU:C:2013:248, punktid 21–24).

33 — Vt eelotsusetaotlus, punkt 8.

34 — Vt eelotsusetaotlus, punkt 8.

43. Vara arestimise määrus on siiski tehtud A. L-i suhtes nimeliselt ja hõlmab tema majandusliku kontrolli all olevaid äriühinguid ja vara ainult kaudselt. Lõpuks antakse selles A. L-ile korraldus hoiduda kõigest, mis võiks põhjustada VB-ga seotud vara väärtuse otsest või kaudset vähenemist, ja anda oma kontrollitavate äriühingute juhtorganitele sellekohased juhised.³⁵

44. Mil määral on see määrus vastuolus Läti materiaal- või menetlusõiguse põhiväärtustega, ei ole esmapilgul ilmne, kuna Läti õiguskord – nagu märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus – lubab teha esialgse õiguskaitse raames otsuseid võlgnikku eelnevalt ära kuulamata.³⁶

45. Lisaks sellele ei näe käesolevas asjas kõne all olev Inglise kohtu tehtud vara arestimise määrus selle välismaal täitmiseks – eriti Inglise menetluses mitteosalenud kolmandaid isikuid puudutavas osas – ette pöördumatult piiravaid meetmeid. Pigem on vara arestimise määrusel välismaal asuvatele kolmandatele isikutele – seega A. L-i kontrollitavatele äriühingutele – õiguslikud tagajärjed ainult kitsalt määratletud tingimustel: esiteks on sellel ilma eelneva kättetoimetamiseta õiguslikud tagajärjed ainult juhul, kui see on välismaa õiguse kohaselt lubatud³⁷; teiseks peab iga isik, kellele vara arestimise määrus kätte toimetatakse, saama kohtult taotleda selle tühistamist või muutmist³⁸ ja kolmandaks peab vara arestimise määrusest hoolimata säilima võimalus täita lepingulisi kohustusi välismaal³⁹.

46. Kõnealusele vara arestimise määrusele on seega iseloomulik, et see arvestab esiteks täitmisele pööramise taotluse saanud riigi menetluslike erisustega (nt kättetoimetamise nõue) ja jätab teiseks asjaomastele isikutele ka pärast kättetoimetamist märkimisväärse sisulise tegutsemisruumi. Näiteks kui äriühing Y oleks hääletuskokkulepete alusel kohustatud teatavatel tingimustel kasutama oma hääleõigust VB aktsionäride koosolekul eelnevalt kindlaksmääratud viisil, siis vara arestimise määrus, mis ei puuduta võetud lepinguliste kohustuste täitmist, seda ilmselt ei takista.

47. Menetluses mitteosalenud kolmandate isikute varalist survestamist *vara arestimise määrusega*, mis võiks olla asjakohane avaliku korra kaalutlustel, seda arvestades ei esine, vastupidi – vara arestimise määruse kohaldatavus menetluses mitteosalenud kolmandatele isikutele, nagu näiteks äriühing Y, saab sisuliselt tuleneda vaid sellest, et esiteks on A. L. äriühingu „tegelik tulusaaja“, teiseks tunnustab täitmisele pööramise taotluse saanud riigi õigus seda õiguslikku seisundit⁴⁰ ja kolmandaks võimaldab päritoluriigi õigus sellist vara arestimist. Sellise määruse võimalik sekkumine menetluses mitteosalenud ettevõtjate põhiõigustega kaitstud õigustesse ei ole seega mingil juhul meelevaldne, vaid põhineb seaduslikel alustel.

48. Kuna vara arestimise määruses nimetatud kolmandad isikud võivad lisaks sellele määruse vajaduse korral edasi kaevata ja kuna kolmandad isikud on pealegi äriühingud, seega äris kogenud, ei anna ka menetlusõigus alust eeldada vastuolu avaliku korraga. See kehtib vähemalt niivõrd, kuivõrd Inglismaal ei ole õiguskaitsevahendite kasutamiseks ületamatuid takistusi, millest tuleb konkreetsete vastupidiste tõendite puudumisel⁴¹ ja liikmesriikide õigusemõistmise vastastikuse usaldamise vaimus lähtuda.

35 — Vt vara arestimise määrus, punkt 9.

36 — Vt eelotsusetaotlus, punkt 10.2.4.

37 — Vt vara arestimise määrus, punkt 21.

38 — Vt vara arestimise määrus, punkt 13.

39 — Vt vara arestimise määrus, punkt 20.

40 — Eelotsusetaotluse punktis 8 on sõnaselgelt juttu „[A. L-i] kui tegeliku tulusaaja õigus[test] Madalmaade äriühingus [Y]“.

41 — R. Meroni kirjalike seisukohtade punktis 21 j j esitatud põhjendamata väide, et Inglise kohtute kaalutlusruum on liiga suur, ei ole sellega seoses piisav.

49. Pigem ilmneb eespool viidatud kohtuotsusest Diageo Brand nõue, et riigisisesed õiguskaitsevahendid peavad olema päritoluriigis ammendunud, enne kui täitmisele pööramise taotluse saanud riigis saab avaliku korraga seotud vastuväiteid üldse esitada. See eeldus on kooskõlas ka EIK uuema praktikaga seoses EIÖK artikliga 6, mis vastab sisuliselt harta artiklile 47. Kui kanda need kohtuotsused üle käesolevale menetlusele, ei saa avaliku korra rikkumisele tugineda, kuna päritoluliikmesriigis ei ole õiguskaitsevahendid ammendatud.

50. Küsimusele, kas vara arestimise määrus on sisult liiga ebamäärane, et olla Lätis täitemeetmete esemeks, nagu R. Meroni samuti väidab, ei pea Euroopa Kohus käesolevas menetluses lõpetuseks vastama. See ei ole nimelt küsimus, mida tuleks määruse nr 44/2001 artikli 34 punkti 1 raames täidetavaks tunnistamise tasandil kontrollida.

51. Pigem kuulub see küsimus täitmist käsitlevate õigusaktide valdkonda, mis on jätkuvalt liikmesriikide pädevuses. Käesolev eelotsusetaotlus käsitleb seevastu vaid täitmisele eelneva täidetavaks tunnistamise küsimust. Teisisõnu: see, et otsus tunnistatakse täidetavaks, ei pea tingimata tähendama, et seda saab täita samade vahendite abil, mis on päritoluriigi käsutuses. Kui küsimus on selles, kas täidetavaks tunnistamine tuleb kõne alla, siis on määrav pigem see, kas päritoluriigis on tegemist täitmisele pööratava otsusega⁴², mida võib käesoleval juhul eeldada. Kui kõne all on täidetavaks tunnistamise meetmete võtmine, saab – nagu on kinnitanud Euroopa Kohus muu hulgas kohtuotsuses Prism Investments⁴³ – täidetavaks tunnistamisele järgneval tasandil aga esitada täiendavaid kaebusi ja vastuväiteid (riigi tasandil) – nagu seda tegi näiteks R. Meroni.

52. Eeltoodut arvestades ei nähtu, et põhikohtuasja asjaoludel oleks liidu õiguse seisukohast tegemist täitmisele pööramise taotluse saanud riigi õiguskorra õiguslike põhialuste rikkumisega, millel võiks olla vara arestimise määruse täidetavaks tunnistamise korral vastuvõetamatud tagajärjed, ja seetõttu tuleb vastuolu avaliku korraga eitada.

b) Kolmandate isikute õigustele tugineda täidetavaks tunnistamise menetluses

53. Isegi kui tuvastataks avaliku korra rikkumine seoses kolmandate isikute – käesoleval juhul äriühingu Y – õigustega, ei saaks R. Meroni, kes esindab eelotsusetaotluse kohaselt Läti menetluses A. L-i õigusi, sellisele rikkumisele tugineda apellatsioonkaebuses, mis on esitatud A. L-i suhtes kohaldatava vara arestimise määruse täidetavaks tunnistamise peale.

54. Määruse nr 44/2001 ülesehitusest tuleneb nimelt, et täitmismääruse taotlust menetlev kohus ei uuri omal algatusel asjaomase otsuse kooskõla avaliku korraga, vaid pigem seda, et võlgnik, kelle vastu täitmist taotletakse, saaks *oma kaitseõiguse tagamiseks* – vt määruse põhjendus 18 – esitada täidetavaks tunnistamisele vastuväiteid. Seda arvestades oleks ülesehitusega vastuolus, kui võlgnik saaks sellega seoses tugineda kolmandate isikute õigustele, liiatigi kui viimased ei ole ise täidetavaks tunnistamise peale apellatsioonkaebust esitanud või kui kõnealust otsust ei ole neile isegi kätte toimetatud.

55. Sama nähtus juba Euroopa Kohtu otsusest Draka NK Cables jt⁴⁴, millega keelati võlgniku võlausaldajal, kes ei olnud menetluse pool, osalemine (näiteks eesmärgiga nurjata konkureerivate võlausaldajate taotletav täidetavaks tunnistamine) otsuse täidetavaks tunnistamise menetluses: Euroopa Kohtu nõudest piirduda vaidluses menetlusosalistega hoidutaks kõrvale, kui menetlusosalistel lubatakse määruse nr 44/2001 artikli 43 ja järgmiste artiklite kohases menetluses tugineda kolmandate isikute väidetavatele õigustele.

42 — Kohtuotsus Coursier (C-267/97, EU:C:1999:213, punkt 23).

43 — Kohtuotsus Prism Investments (C-139/10, EU:C:2011:653, punkt 40).

44 — Kohtuotsus Draka NK Cables jt (C-167/08, EU:C:2009:263, punktid 29–31).

56. Kui R. Meroni ei osale menetluses äriühingu Y nimel, mida ei ole alust arvata, ei ole tal järelikult lubatud tugineda täidetavaks tunnistamise menetluses äriühingu huvidele kui „kolmanda isiku õigustele“. Seetõttu ei oleks võimalik R. Meroni avaliku korra väidet põhikohtuasjas arvesse võtta isegi juhul, kui see oleks põhjendatud, sest sellega tuginetakse menetluses mitteosaleva kolmanda isiku õigustele.

V. Ettepanek

57. Esitatud põhjendustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata eelotsuse küsimustele järgmiselt:

Vara arestimise määrus, mille on esialgse õiguskaitse meetmena teinud liikmesriigi kohus, ilma et eelnevalt oleks ära kuulatud kõiki isikuid, kelle õigusi võib vara arestimine puudutada, ei ole määruse nr 44/2001 artikli 34 punktiga 1 ega Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 47 vastuolus juhul, kui igal määrusest puudutatud isikul on õigus taotleda päritoluriigi kohtult igal ajal kohtulahendi muutmist või tühistamist.

Täidetavaks tunnistamise peale esitatud apellatsioonkaebuses saab tugineda ainult apellandi enda õigustele, mitte aga kolmanda isiku õigustele.